

УДК 373.29

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2025-2-179-187>

**PECULIARITIES OF ORGANIZING AND CONDUCTING
PSYCHOLOGICAL COUNSELING FOR PARTICIPANTS
IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATION
INSTITUTIONS**

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ
ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ УЧАСНИКІВ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Svitlana TITARENKO,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Hlukhiv Oleksandr Dovzhenko
National Pedagogical University
24, Kyivska Str., Hlukhiv, 41400,
Ukraine

Світлана ТИТАРЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка
вул. Київська, 24, м. Глухів, 41400,
Україна

titarenko17.01@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5544-3376>

ABSTRACT

The article highlights the relevance of psychological counseling in preschool educational institutions as an essential component in ensuring children's mental health and harmonious development. In the context of societal and educational changes, as well as the increasing psycho-emotional burden on children, educators, and parents, the need for qualified psychological support is significantly growing. The author views psychological counseling as a systematic professional activity aimed at supporting all participants in the educational process – the child, their family, and educators.

The publication analyzes the main objectives of counseling in preschool institutions, including the promotion of children's emotional well-being, correction of behavioral difficulties, development of social and communication skills, prevention of anxiety, and support during the adaptation process to new environments. The importance of early identification of psycho-emotional disorders and timely response to parents' or educators' concerns is emphasized.

Special attention is given to the specifics of psychological counseling for preschool-aged children, which necessitates the use of indirect, gentle intervention methods such as play therapy, art therapy, fairy-tale therapy, and projective techniques. All of these approaches aim to create a safe space for the child to express themselves, their feelings, and experiences. At the same time, work with parents and educators focuses on explaining age-related characteristics of children, shaping effective parenting strategies, reducing adult anxiety, and strengthening adult-child interaction.

The main forms of counseling in preschool educational institutions are outlined – individual, group, consultative-educational, preventive, corrective-developmental, and family counseling. The importance of collaboration between the psychologist and educators,

medical staff, and social services is emphasized in order to ensure a comprehensive approach to addressing the child's needs.

Key words: *preschool education, psychological counseling, practical psychologist, emotional development, educational process participants, counseling methods.*

Вступ. У сучасних умовах реформування дошкільної освіти особливого значення набуває забезпечення психологічного супроводу всіх учасників освітнього процесу. Зростання психологічного навантаження на педагогів, зміни в сімейних цінностях, підвищення рівня тривожності у дітей дошкільного віку, а також зростаючий запит з боку батьків на професійну підтримку з боку фахівців – усе це зумовлює необхідність удосконалення системи психологічного консультування у закладі дошкільної освіти (ЗДО).

Психологічне консультування виступає важливим інструментом у вирішенні освітніх, виховних, емоційних, поведінкових і соціальних проблем, з якими стикаються як діти, так і дорослі, залучені до освітнього процесу. Практичний психолог відіграє ключову роль у забезпеченні комфортного емоційного клімату в закладі дошкільної освіти, гармонізації дитячо-батьківських відносин, профілактиці конфліктів між педагогами й родинами вихованців, а також у підтримці особистісного та професійного зростання педагогічного колективу.

У той же час, практика показує, що процес консультування в ЗДО має низку особливостей: вікові та психологічні характеристики дошкільників, потреба у взаємодії з родинами, дотримання етичних норм і збереження конфіденційності, використання ігрових, образних форм комунікації. Це вимагає від психолога не лише професійних знань і навичок, а й здатності до гнучкої, індивідуалізованої роботи з різними категоріями клієнтів – дітьми, батьками, педагогами, адміністрацією.

Отже, вивчення особливостей організації та проведення психологічного консультування в ЗДО є актуальним і необхідним для підвищення ефективності психологічної служби, забезпечення гармонійного розвитку дитини та підтримки всіх учасників освітнього процесу в сучасному соціокультурному середовищі.

Мета статі: розкрити особливості організації та проведення психологічного консультування учасників освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Методи та методики дослідження. Були використані такі теоретичні методи: аналіз наукової літератури (вивчення і систематизація існуючих теоретичних джерел, досліджень та нормативно-правових документів щодо психологічного консультування в дошкільній освіті); системний аналіз (розгляд психологічного консультування як системи, що включає організаційні, методичні та комунікативні аспекти роботи з різними учасниками

освітнього процесу дітьми, батьками, педагогами); порівняльний аналіз (порівняння різних підходів, моделей та технологій психологічного консультування, які застосовуються в дошкільних закладах).

Результати та дискусії. Проблематика особливостей організації та проведення психологічного консультування учасників освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є предметом дослідження низки сучасних науковців, зокрема: О. Бабчук [1], І. Іванюк [3], О. Марінушкіної [6], І. Молодушкіної [7], В. Панка [8], І. Ткачук [4], Н. Славіної [9], І. Цимбалюк [10] та ін.

Психологічне консультування дітей дошкільного віку має свої особливості, що обумовлені віковими характеристиками розвитку мислення, емоційної сфери, мовлення та соціальної взаємодії. На відміну від роботи з підлітками чи дорослими, консультаційна допомога дошкільникам здійснюється опосередковано через гру, малюнок, казку або інші доступні дитині види діяльності [1].

Діти 3–6 років мають наочно-образне мислення, емоційність, часто не можуть чітко вербалізувати свої почуття або переживання. Тому основний акцент у консультуванні зміщується на невербальні засоби комунікації: гру, малювання, моделювання ситуацій, казкотерапію, арт-терапію.

У роботі з дошкільниками обов'язково залучаються дорослі (батьки, вихователі), оскільки саме вони створюють умови розвитку дитини, є джерелом інформації про її поведінку та основними агентами змін у середовищі. Часто консультування проходить у формі паралельної роботи з дорослими і дитиною [2].

Для ефективності консультативної допомоги потрібно створити довірливу, емоційно безпечну атмосферу, де дитина почуватиметься прийнятою і зрозумілою. Психолог використовує прийоми емпатії, активного слухання, підлаштовування під темп і стиль взаємодії дитини.

Основним інструментом роботи є гра як природна форма самовираження дошкільника. Ігри можуть бути сюжетно-рольовими, дидактичними, проєктивними. За допомогою ігрових ситуацій психолог допомагає дитині проговорити або пропрацювати внутрішні конфлікти, страхи, напруження. Через недостатню сформованість рефлексії у дітей дошкільного віку консультування не може будуватися на традиційних «розмовних» методах. Психологічна діагностика і робота орієнтується на проєктивні методики: малюнкові тести («Малюнок сім'ї», «Нескінченна казка»), ігрові проєкти, спостереження.

У дошкільному віці консультування має переважно профілактичну спрямованість: зміцнення емоційної стійкості, розвиток комунікативних навичок, подолання вікових страхів, формування позитивного образу «Я». Сеанси консультування з дошкільниками зазвичай коротші за часом

(20–30 хвилин), проходять циклічно: серія з декількох зустрічей з гнучким підходом до планування залежно від стану дитини [4].

Психологічне консультування в дошкільному віці має свою специфіку, оскільки здійснюється не лише через безпосередню роботу з дитиною, а й через взаємодію з її найближчим соціальним оточенням – батьками, вихователями, іншими фахівцями. Ефективність такого консультування залежить від правильного визначення його завдань, що й стає основним об'єктом аналізу в цьому матеріалі.

Далі розглянемо основні завдання психологічного консультування дошкільників, які спрямовані на всебічну підтримку дитини в процесі її розвитку та соціалізації:

- 1) допомога в емоційному самовираженні;
- 2) корекція поведінкових і емоційних труднощів;
- 3) сприяння розвитку саморегуляції, навичок соціальної взаємодії;
- 4) підтримка у період адаптації до нових умов (ЗДО, сімейні зміни тощо);
- 5) робота з віковими страхами та тривожністю;
- 6) профілактика можливих психоемоційних порушень.

Завдання психологічного консультування дошкільників спрямовані на всебічну підтримку дитини в процесі її розвитку та соціалізації. Одним із ключових напрямів є допомога в емоційному самовираженні, що дозволяє дитині навчитися розпізнавати, називати та адекватно виражати власні почуття. Це сприяє формуванню емоційної грамотності та зниженню внутрішньої напруги. Водночас важливим завданням є корекція поведінкових і емоційних труднощів, зокрема імпульсивності, агресивності, замкнутості чи надмірної тривожності, що можуть заважати ефективній взаємодії дитини з однолітками та дорослими [7].

Психолог також зосереджується на формуванні навичок саморегуляції та соціальної взаємодії, що включає розвиток умінь долати фрустрацію, чекати, домовлятися та співпрацювати з іншими. Значущою є й підтримка у період адаптації до нових умов, таких як вступ до закладу дошкільної освіти, поява нових членів родини або зміна сімейного укладу. Такі події можуть стати джерелом стресу для дошкільника, тому завданням психолога є допомогти дитині подолати цей перехід без внутрішніх втрат.

Окремим напрямом є робота з віковими страхами та тривожністю, які є типовими для дошкільного віку (страх темряви, самотності, покарання тощо). Завдяки використанню ігрових, проєктивних і арт-терапевтичних методів психолог допомагає дитині знизити рівень тривожності та сформувати відчуття безпеки. Усе це поєднується із профілактикою можливих психоемоційних порушень, що передбачає раннє виявлення ознак дезадаптації, зниження інтересу до спілкування чи діяльності, та своєчасне надання допомоги, щоб запобігти поглибленню проблем.

Таким чином, завдання психологічного консультування дошкільників мають комплексний характер і охоплюють ключові аспекти емоційного, поведінкового та соціального розвитку дитини.

У закладах дошкільної освіти здійснюється кілька основних видів психологічного консультування, кожен з яких має свою специфіку, мету та напрям впливу. Найпоширенішим є індивідуальне консультування, яке проводиться з дітьми, батьками або педагогами. У роботі з дитиною фахівець допомагає подолати емоційні, поведінкові або адаптаційні труднощі, використовуючи доступні для дошкільного віку методи, зокрема ігрові або арт-терапевтичні. З батьками психолог обговорює особливості виховання, взаємини з дитиною, реагування на певні труднощі розвитку чи поведінки. Педагогів консультують з питань взаємодії з дітьми, вирішення конфліктних ситуацій у групі, а також щодо створення комфортного психологічного клімату [1].

Групове консультування передбачає роботу з кількома учасниками – батьками, дітьми або педагогами, – об'єднаними спільною темою чи проблематикою. Наприклад, це можуть бути зустрічі для батьків на теми емоційного виховання, розвитку самооцінки дитини, профілактики тривожності, або ж заняття з дітьми, спрямовані на розвиток навичок комунікації, емпатії та саморегуляції.

Ще одним важливим напрямом є консультування за запитом – коли ініціатива виходить від батьків, вихователя або адміністрації. У цьому випадку психолог надає допомогу після попередньої діагностики або спостереження за дитиною, розробляє рекомендації та пропонує подальші кроки.

Також у ЗДО застосовується профілактичне консультування, яке передбачає попередження можливих труднощів у психічному розвитку дитини, виявлення перших ознак емоційної дезадаптації або неблагополуччя у взаєминах. Така форма роботи дає змогу своєчасно втрутитися і попередити розвиток глибших проблем.

Особливе місце займає розвивальне консультування, що спрямоване не стільки на подолання труднощів, скільки на підтримку та стимулювання розвитку особистісного потенціалу дитини. Психолог допомагає батькам і педагогам створювати умови для гармонійного розвитку, враховуючи індивідуальні особливості кожного дошкільника.

Усі ці види консультування тісно взаємопов'язані та використовуються залежно від ситуації, запиту та потреб дитини й дорослих. Комплексний підхід дозволяє більш ефективно вирішувати завдання психологічного супроводу дошкільників у ЗДО.

Таким чином, психологічне консультування в ЗДО охоплює різні напрями – індивідуальну, групову, профілактичну, розвивальну роботу – і спрямоване на забезпечення психологічного благополуччя дитини, підтримку батьків і педагогів у складному процесі виховання й розвитку особистості.

Одним із важливих напрямів роботи практичного психолога є взаємодія з батьками, яка реалізується через консультаційні зустрічі. Саме тому наступним кроком буде ознайомлення з прикладами тем консультацій для батьків, що спрямовані на підтримку позитивного розвитку дитини та зміцнення родинних стосунків: «Як допомогти дитині адаптуватися до закладу дошкільної освіти», «Вікові кризи у дітей. Що потрібно знати батькам», «Розвиток емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку», «Подолання дитячих страхів: поради психолога», «Як навчити дитину керувати своїми емоціями», «Підготовка до школи: психологічна готовність дитини», «Формування навичок самостійності у старшого дошкільника», «Конфлікти в дитячому колективі: як допомогти дитині», «Як розпізнати і підтримати обдаровану дитину», «Агресивність і гіперактивність у дошкільників: причини і допомога» та ін.

У процесі виховання та розвитку дитини в батьків часто виникають запитання, сумніви або труднощі, які потребують фахової психологічної підтримки. Саме тому психологічне консультування в закладі дошкільної освіти відіграє важливу роль у налагодженні взаєморозуміння між дорослими та дітьми, а також у вирішенні проблем, що можуть впливати на емоційне, соціальне чи поведінкове благополуччя малюка.

Щоб психологічне консультування було ефективним і результативним, воно повинно мати чітку організаційну побудову. Структурованість дозволяє фахівцеві краще орієнтуватися в процесі взаємодії з дитиною чи батьками, а також забезпечує системність у вирішенні запиту. Кожен етап консультації виконує свою функцію – від встановлення контакту до узагальнення результатів і вироблення рекомендацій. Розглянемо основні етапи структури консультації, що застосовуються в роботі практичного психолога закладу дошкільної освіти.

1. Вступна частина (5 хвилин). Привітання учасників. Оголошення теми та мети консультації. Невелика розминка: «Назви емоцію» – учасники по черзі називають емоції, які знають.

2. Основна частина (20 хвилин)

Міні-лекція. Що таке емоційний інтелект. Чому важливо розвивати емоційну сферу в дошкільному віці. Ознаки емоційно грамотної дитини.

Обговорення: Які емоції найчастіше демонструють діти у цьому віці? Як дорослі можуть підтримати емоційний розвиток?

Рекомендації батькам (10 хвилин)

1. Розмовляйте з дитиною про емоції щодня.
2. Навчайте дитину називати свої емоції словами.
3. Показуйте приклад адекватного вираження почуттів.
4. Використовуйте ігри: «Емоційне доміно», «Що відчуваєш?»
5. Читайте казки та обговорюйте поведінку персонажів.

Підсумкова частина (5 хвилин). Підбиття підсумків: що нового дізналися батьки. Відповіді на запитання батьків.

Висновки. Психологічне консультування в закладі дошкільної освіти відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні повноцінного розвитку дитини, підтримці її психоемоційного благополуччя та гармонійної взаємодії в соціальному середовищі. Його ефективна організація потребує комплексного підходу, який охоплює роботу не лише з дітьми, а й з батьками та педагогами – як активними учасниками освітнього процесу. Консультування виконує не лише корекційну чи підтримувальну функцію, а й профілактичну, просвітницьку та розвитукову. Особливості організації психологічного консультування в ЗДО полягають у врахуванні вікових і психологічних особливостей дошкільників, чутливості до емоційного стану дитини, використанні ігрових, невербальних і проєктивних методик. Психолог має створити безпечне, довірливе середовище, де дитина зможе проявити себе, а дорослі – отримати розуміння і підтримку. Успішність консультування залежить від дотримання його основних принципів – добровільності, конфіденційності, гуманізму, поваги до особистості, а також від правильної побудови структури консультації, чіткості завдань і методів. Різноманіття видів консультування (інформаційного, корекційного, кризового, сімейного тощо) дозволяє задовольнити індивідуальні потреби кожного учасника освітнього процесу.

Таким чином, психологічне консультування в ЗДО – це не просто інструмент допомоги у складних ситуаціях, а важливий компонент створення психоемоційно комфортного, розвивального середовища, яке сприяє становленню особистості дитини та формуванню її психологічної готовності до подальшого життя.

Перспектива подальших наукових розробок. Перспективу подальших наукових розробок з проблеми організації та проведення психологічного консультування учасників освітнього процесу в закладі дошкільної освіти вбачаємо у формування ефективного партнерства між усіма учасниками освітнього процесу; дослідження бар'єрів у взаємодії та пошук шляхів їх подолання.

Література

1. Бабчук О. Г. Психологічна служба в системі дошкільної освіти : навчальний посібник. Одеса : Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2023. 166 с.
2. Богданов С. О. та ін. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості / стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб. / заг. ред.: Чернобровкін В. М., Панок В. Г. Київ : Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 208 с.
3. Іванюк І. В. Супервізія та інтервізія у роботі педагога. *Психологія та психологіальні інтервенції*. 2028. Т. 1. С. 36–40.
4. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол ; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.

5. Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу в дітей дошкільного віку та школярів «Безпечний простір»: навч.-метод. посіб. Київ: НаУКМА, ГЛІФ Медіа, 2017. 208 с.
6. Марінушкіна О. Є., Замазій Ю. О. Порадник практичного психолога. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 240 с.
7. Молодущкіна І. В. На допомогу практичному психологу ЗДО. Харків: Вид. група «Основа», 2020. 208 с.
8. Панок В. Г. Психологічна служба: навч.-метод. посіб. для студентів і викладачів. Кам'янець-Подільський: ТОВ Друкарня Рута, 2012. 488 с.
9. Славина Н. С. Психологічне консультування: навчально-методичний посібник. Видання третє, перероблене та доповнене / укладач Н. С. Славина. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О. В., 2022. 180 с.
10. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2005. 656 с.

References

1. Babchuk, O. H. (2023). Psykholohichna sluzhba v systemi doshkilnoi osvity [Psychological service in the Preschool education system]: navchalnyi posibnyk. Odesa: Vydavnytstvo TOV «Leradruk», 166 s. [in Ukrainian].
2. Bohdanov, S. O. ta in. (2017). Pidhotovka vchyteliv do rozvytku zhyttiestiikosti / stresostiikosti u ditei v osvithnikh navchalnykh zakladakh [Preparing teachers to foster resilience / stress resistance in children in Educational institutions]: navch.-metod. posib. / zah. red.: Chernobrovkin V. M., Panok V. H. Kyiv: Univ. Vyd-vo PULSARY, 208 s. [in Ukrainian].
3. Ivaniuk, I. V. (2018). Superviziia ta interviziia u roboti pedahoha Psykholohiia ta psykhosotsialni interventsii [Supervision and intervention in the work of Educators: Psychology and Psychosocial interventions]. T. 1. S. 36–40. [in Ukrainian].
4. Zah. red. V. H. Panok, I. I. Tkachuk. (2019). Konsultuvannia v systemi psykhosotsialnoi dopomohy ditiam i simiam, shcho opynylys u skladnykh zhyttievykh obstavynakh vnaslidok viiskovykh dii [Counseling in the system of Psychosocial support for children and families affected by armed conflict and difficult life circumstances] / avt. kol; Kyiv: UNMTs praktychnoi psykholohii i sotsialnoi roboty, 144 s. [in Ukrainian].
5. Bohdanov, S. (2017). Korektsiino-rozvytkova prohrama formuvannia stiikosti do stresu v ditei doshkilnoho viku ta shkoliariv «Bezpechnyi prostir» [Corrective and developmental program for building stress resilience in Preschool and School-Age children: "Safe Space"]: navch.-metod. posib. Kyiv: NaUKMA, HLIF Media, 208 s. [in Ukrainian].
6. Marinushkina, O. Ye., Zamazii, Yu. O. (2007). Poradnyk praktychnoho psykholoha. [A Practical Psychologist's Guidebook] Kharkiv: Vyd. hrupa «Osnova», 240 s. [in Ukrainian].
7. Molodushkina, I. V. (2020). Na dopomohu praktychnomu psykholohu ZDO. [Support guide for Preschool institution practical Psychologists] Kharkiv: Vyd. hrupa «Osnova», 208 s. [in Ukrainian].
8. Panok, V. H. (2012). Psykholohichna sluzhba [Psychological service]: Navch.-metod. posib. Dlia studentiv i vykladachiv. Kamianets-Podilskyi: TOV Drukarnia Ruta, 488 s. [in Ukrainian].
9. Slavina, N. S. (2022). Psykholohichne konsultuvannia [Psychological counseling]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Vydannia tretie, pereroblene ta dopovnene / ukladach N.S. Slavina. Kamianets-Podilskyi: Vydavets Kovalchuk O.V., 180 s. [in Ukrainian].
10. Tsybaliuk, I. M. (2005). Psykholohichne konsultuvannia ta korektsiia. Modulno-reitynhovyi kurs [Psychological counseling and correction: A modular-rating course]: Navchalnyi posibnyk. Kyiv: VD «Profesional», 656 s. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті висвітлено актуальність психологічного консультування в закладах дошкільної освіти як важливої складової забезпечення психічного здоров'я та гармонійного розвитку дитини. В умовах змін у суспільстві, освіті, а також зростання кількості психоемоційних навантажень на дітей, педагогів і батьків, потреба у кваліфікованій психологічній допомозі суттєво зростає. Автор розглядає психологічне консультування як системну професійну діяльність, спрямовану на підтримку всіх учасників освітнього процесу – дитини, її родини та педагогів.

У публікації проаналізовано основні завдання консультування в закладах дошкільної освіти, серед яких: сприяння емоційному благополуччю дитини, корекція поведінкових труднощів, розвиток соціально-комунікативних навичок, профілактика тривожності, підтримка у процесі адаптації до нових умов. Наголошується на важливості раннього виявлення психоемоційних порушень та своєчасного реагування на запити батьків або педагогів.

Особлива увага приділена специфіці психологічного консультування дітей дошкільного віку, що обумовлює використання непрямих, м'яких форм впливу (ігрова терапія, арт-терапія, казкотерапія, проективні методики). Всі ці підходи спрямовані на створення безпечного простору для дитини, де вона може проявити себе, свої почуття та переживання. Водночас, у роботі з батьками й педагогами акцент робиться на роз'ясненні вікових особливостей дитини, формуванні ефективної моделі виховання, зниженні рівня тривожності дорослих і зміцненні їхньої взаємодії з дитиною.

Розкрито основні форми консультування в закладах дошкільної освіти – індивідуальне, групове, консультативно-просвітницьке, профілактичне, корекційно-розвивальне, сімейне. Наголошується на важливості співпраці психолога з педагогами, медичними працівниками, соціальними службами задля комплексного підходу до потреб дитини.

Ключові слова: дошкільна освіта, психологічне консультування, практичний психолог, емоційний розвиток, учасники освітнього процесу, методи консультування.

Дата надходження статті: 27.06.2025

Дата прийняття статті: 07.07.2025

Опубліковано: 30.09.2025